

Rolník a krajina

Miloslav Lapka, Miroslav Gottlieb: **Rolník a krajina**. Sociologické nakladatelství – Slon, Praha 2000. 165 s. vrátane príloh, 145 Kč.

Kniha ekologa Miloslava Lapky a sociologa Miroslava Gottlieba približuje čtivou formou život, postoje a názory roľníckej komunity v Čechách po r. 1989. Studie zachycující přelomovou fázi ve vývoji roľníckej komunity využíva dat ze sociologického výzkumu soukromě hospodařících roľníků, který proběhl v období 1990–1995.

Ačkoli je publikace zameraná predovšetkým na popis zlomového obdobia po r. 1989, její záběr je mnohem širší. Je to príbeh soukromě hospodařících roľníků, hospodářů v krajine, tak, jak byl prožíván od minulosti až po současnost. Vypovídá o osudech roľníků, jejich znovuzrození a nadějí do budoucna spojených se snahou po obnovení sociálního statusu. Jde o popis sociální skupiny, která, vzhledem k událostem minulých 40 let, dostala nálepku "vyhybný druh".

Komu a za jakých podmínek se podařilo udržet soukromé hospodářství v období kolektivizace? Jaké je postave-

ní, sny a plány našich dnešních soukromě hospodařících roľníků? Jaká je jejich role v krajine a dnešní společnosti? Na tyto a podobné otázky se kniha snaží najít odpovědi.

Cílem je vynést na světlo všechno to, co bylo v uplynulých čtyřiceti letech systematicky ničeno: způsob života a myšlení roľníka, zvláštní váha, kterou pripisuje světu a jeho uspořádání. Kniha se dotýka témat, která jsou pro roľníky základní a svým způsobem věčná: je to vztah k půdě, práci, Bohu. Autoři si všímají především ekologických rysů vědomí roľníků. Ukazují, že změny socialistického venkova nevedly automaticky ke stejným změnám ve vědomí roľníků, došlo, naopak, k jeho upevňování jako měřítka transcendentálních hodnot. Netvrdí, že jedině soukromý roľník má právo na existenci na českém venkově. Návrat pouze k jediné, soukromé formě hospodaření, není možný, jde spíše o obnovu demokracie na venkově, sociálního statusu roľníka a obnovu venkovského života vůbec.

Kniha překračuje problematiku sociologické studie roľníků a jejich komunity, je zasazena do širšího rámce globálních souvislostí zahrnující napětí mezi rurální a urbánní kulturou. Osud rurální komunity na celém světě je dnes na křižovatce hledání smyslu existence především malých a středních soukro-

mých hospodářství, která jsou z produkčního hlediska nahraditelná velkými farmami. Tato situace domyšlena do důsledku by však vedla k prázdnému venkovu a krajine. Produkční význam roľníku je zvolna nahrazován jejich rolí správců krajiny.

Z globálního úhlu pohledu nelegitimní situace nastává v okamžiku, kdy urbánní kultura je přesvědčena, že může existovat jen sama za sebe, ze svých vlastních myšlenkových postupů a zdrojů. Rurální komunita a její způsob života je tak třeba, podobně jako biologickou diverzitu, uchovat nejen jako přirozené správce krajiny, ale i jako jednu z alternativ trvale udržitelného života.

Publikace je k dostání v pražských knihkupectvích (specielně v Jilské ulici), resp. je možné objednat si jí přímo u vydavatele: Sociologické nakladatelství, Jilská 1, 110 00 Praha 1, distribuci pro Slovensko zabezpečuje AF, spol. s r. o., Radvanská 1, 811 01 Bratislava

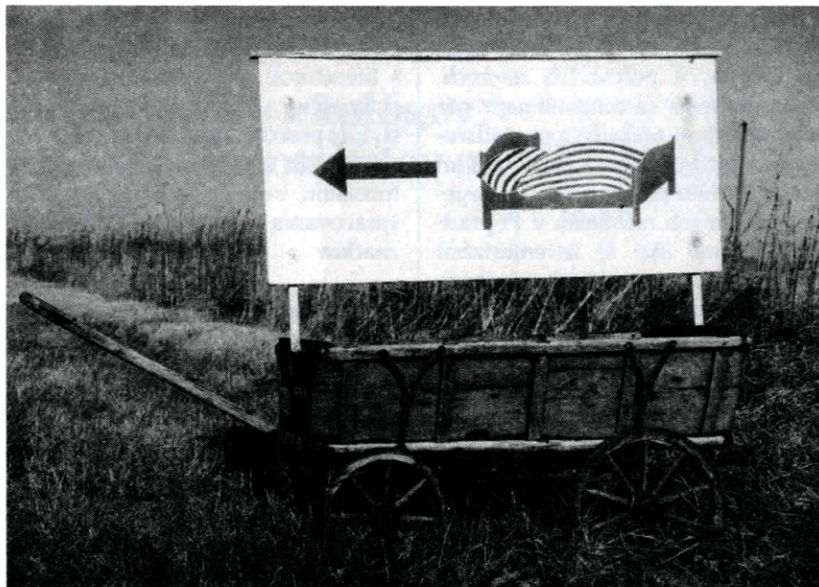
Eva Cudlínová

Slovensko – génius loci

Koloman Ivanička: **Slovensko – génius loci**. Vydavateľstvo EUROSTA, spol. s r. o., Bratislava, 156 strán.

Génius loci je duch miesta, to, čo robí krajinu svojskou, neopakovateľnou, jedinečnou. Je to nehmotná súčasť krajiny, to neviditeľné, čo sa prejavuje ako krajinný charakter (ráz), reálne prírodné podmienky územia a spôsob ich využitia ľudskou komunitou. Génius loci krajinu "oživuje" a zároveň je krajinou sprítomnený. Ovplyvňuje ľudí, ktorí v nej žijú a oni ho zasa dotvárajú. Je pre nich posvätným dedičstvom otcov, koreňovou sústavou ich národa.

Existencia Slovákov je úzko zviazaná s územím západných Karpát. Naši predkovia osídlili najskôr roviny na juhu a pozdĺž riek postupovali do pohoriami oddelených kotlín. Prírodné špecifiká územia silno ovplyvnili históriu a vývoj tohto národa. Krajina vtlačila

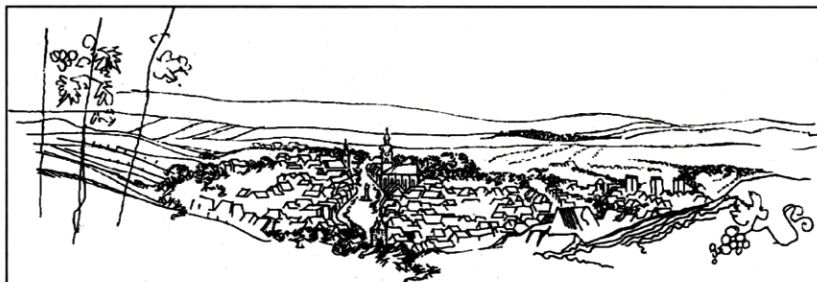
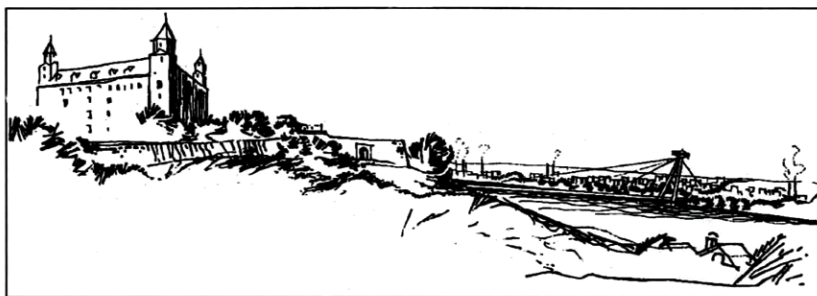
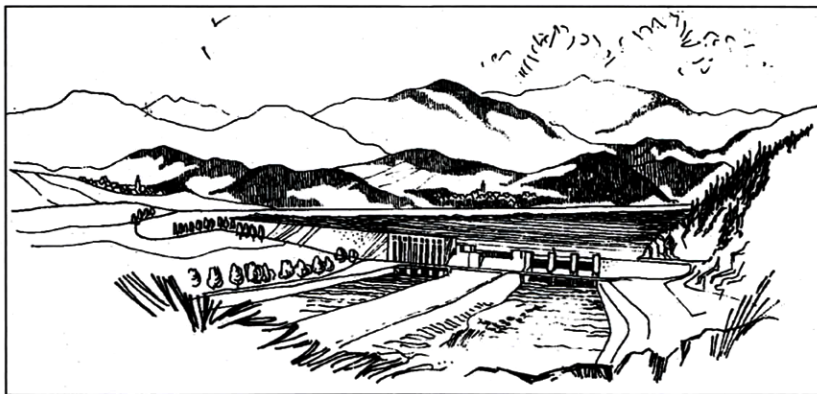

obyvateľom svoju pečať, oni zasa krajinu pomaly premieňali na svoj obraz. Vyformoval sa tak originálny národ v originálnom prostredí.

O géniovi (duchu) slovenského národa hovorí kniha prof. Dr. Kolomana Ivaníčku, DrSc. **Slovensko – génius loci**. Je to ekonomicko-politicky orientovaný príspevok k hľadaniu východísk zo "začarovaného kruhu" starých predstáv o situácii v Slovenskej republike a jej riešeníach.

Autor v úvode venuje veľkú pozornosť opisu prírodných pomerov, polohy Slovenska v rámci stredoeurópskeho regiónu a vývoju územia dnešnej Slovenskej republiky. Predstavuje ho ako územie kontinuálne osídlené od predhistorických dôb až dodnes. Opisuje tri fázy utvárania národnej identity Slovákov: obdobie Veľkej Moravy s činnosťou Cyrila a Metoda, pôsobenie bernolákovskej a štúrovskej generácie počas národného obrozenia a pokračovanie tohto procesu v 20. storočí. Tretia fáza – prechod od modernizmu k postmodernizmu, odohrávajúca sa v posledných desaťročiach, vyvolala u nás prudké zmeny, na ktoré treba správne reagovať a hľadať nové spôsoby uplatnenia Slovenska a génia slovenského národa v súčasnom svete.

V druhej časti sa autor venuje politicko-ekonomickému analýze stavu dnešnej Slovenskej republiky a jej snahám o integráciu do Európskej únie. Varuje pred globalizačnými trendmi a presadzovaním záujmov nadnárodných spoločností. Zároveň poukazuje na možnosť zachytiť súčasný vývoj tak, aby Slovensko bolo tvorcom, nie iba pozorovateľom svojho osudu. V nových spoločenských a politických podmienkach fázového prechodu od industriálnej k informačnej spoločnosti prezentuje prijatie a pochopenie nového spôsobu myslenia a konania ako nevyhnutnosť. *Pokiaľ sa ekonomické myslenie nedostane za svoje "gigantické" abstrakcie – národný dôchodok, index rastu, index kapitálového výstupu, analýza vstupov a výstupov, mobilita pracovnej sily, kapitálová akumulácia – pokiaľ sa teda nedostaneme za tieto abstrakcie a nebudeme sa zaoberať takými realitami, ako sú ľudská chudoba, frustrácia, odcudzenie, zúfalstvo, zrútenie, zločin, únik pred realitou, stres, preľudnenie, strata duchovných hodnôt, tak môžeme odsunúť*

ekonomiku "do starého železa" a začať úplne odznova."

Tretia časť knihy je analýzou konkrétnych regionálnych problémov územia: Vznik stredoeurópskej kontaktnej zóny Bratislava – Viedeň – Brno – Győr, Formovanie metropoly stredného Slovenska, Karpatský euroregión.

V závere sa autor venuje úvahe o legitimitě "slovenskej cesty", ovplyvnenej reálnymi faktami, ako je slovenská vzájomnosť a geopolitické postavenie Slovenska. *Ochrana vlastných zdrojov v prospech občanov štátu je nespornou súčasťou génia loci a génia národa... Perspektíva úspešnosti sa opiera o rozvoj ľudského kapitálu, o rozvoj intelektuálnych zdrojov národa. Intelektualizácia riadenia môže znamenať*

vzostup spoločnosti a nájdenia zdrojov rozvoja a rastu z vlastného génia loci a génia národa.

Publikácia bola pôvodne určená zahraničnému čitateľovi (jej prvé vydanie vyšlo v anglickom jazyku). Je reprezentáciou, a zároveň obhajobou Slovenska. Prináša nové pohľady na krajinu, národ a hodnoty, ktoré vznikali ich vzájomným ovplyvňovaním. Rozširuje chápanie pojmu "génius loci" odbornej i laickej verejnosti. Mala by mať svoje miesto nielen v knižniciach politikov a ekonómov, ale aj územných a krajinných plánovačov a pracovníkov v oblasti regionálneho rozvoja.

Katarína Trizuliaková